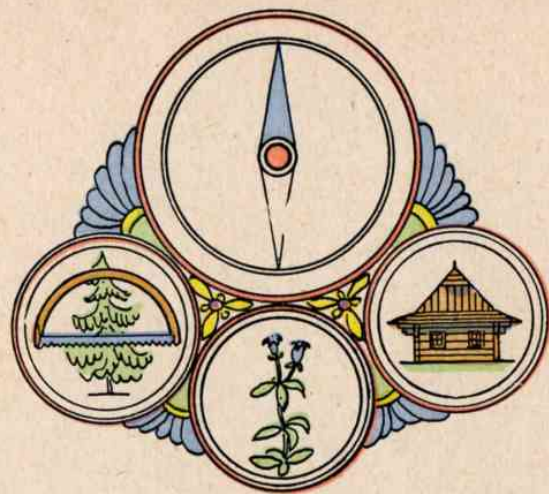

II. SBORNÍK ZEMĚPISNÉ SPOLEČNOSTI
„PO CESTÁCH VLASTI“
KRAJSKÉHO PIONÝRSKÉHO DOMU V BRNĚ

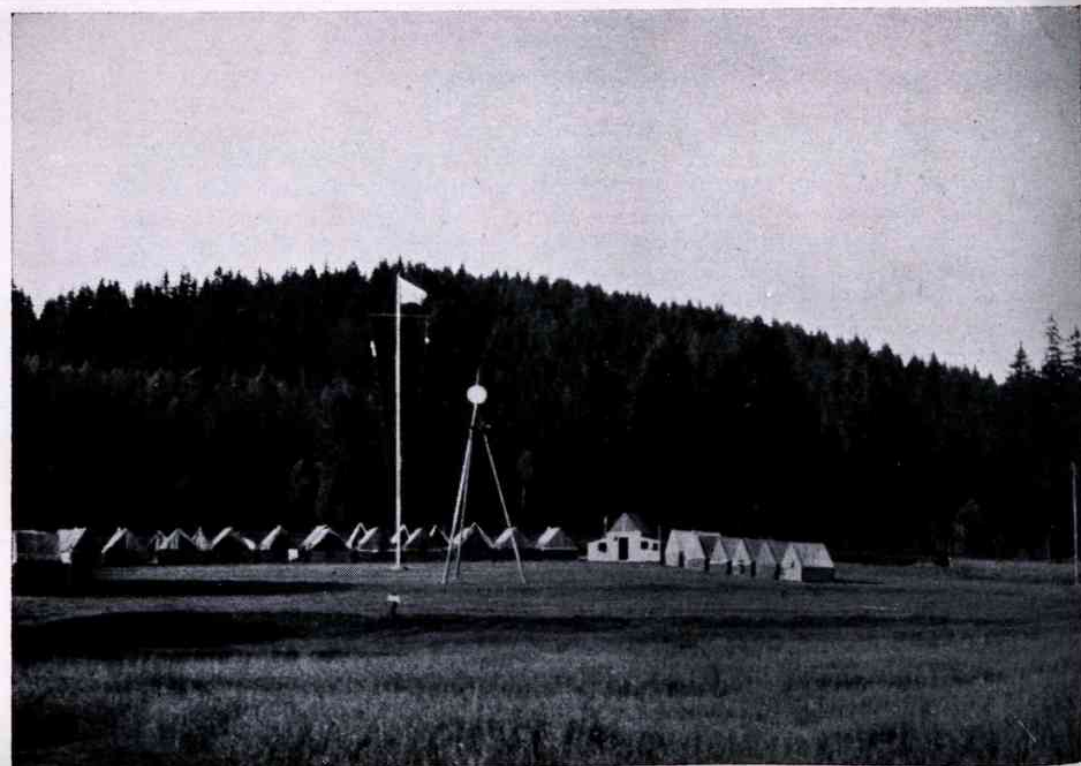

NIC SE NEVYTVOŘÍ SAMO OD SEBE,
BEZ ÚSILÍ A VŮLE, BEZ OBĚTÍ A PRÁCE

A. Gercen

PO CESTÁCH VLASTI

Název naší ZS nám říká, co je našim úkolem — na své vlastní oči poznat svoji vlast. A protože jsme teprve pionýři, kteří se ještě musí mnoho a mnoho učit, než nastoupí na místa svých starších soudruhů, chceme se přitom hodně dozvědět a naučit — poznat všechno nové a neznámé. Před námi je krásná budoucnost a my musíme být připraveni do ní vstoupit jako důstojní nástupci. Proto musíme milovat svoji vlast a naše rodná země nám bude ještě bližší a dražší, když poznáme její dějiny, památky, lesy a hory, řeky, průmyslová střediska a školy, když poznáme denní práci jejího lidu a seznámíme se s životem a dílem našich vědců, umělců a předních pracovníků. Chceme se stát opravdovými lidmi, kteří milují svůj národ, pracující lid, chceme být poctivými, odvážnými, přátelskými a chceme milovat a milujeme svou práci. Ve svém prvním sborníku jsme ukázali první výsledky své práce. Protože však nechceme si své poznatky nechat jen pro sebe, chceme ve svém druhém sborníku popsat přírodu, průmysl a historii nám nejbližší a nejmilejší části Československa — Českomoravské vysočiny. Českomoravská vysočina nás na našich pochodech upoutala svou krásou a prostotou, upřímným a pracovitým lidem, který se na chudé, kamenité vysočině musel těžce žít. Věříme, že nezůstaneme samotni v poznávání krás naší vlasti a že každý pionýr z Brněnského kraje nejprve na svých výletech projde milou a krásnou Českomoravskou vysočinou.

ZS PCV

V roce 1953 na jaře byli z kroužků v KPD vybráni pionýři, kteří se měli zúčastnit I. výzkumné expedice. Byli rozděleni do čtyř oddílů, podle práce v kroužcích: I. oddíl byli mičurinci, II. geologové, III. historici a IV. topografové.

Tábořiště I. expedice bylo údolí Svatky na Prudké u Doubravníku. Na expedici jsme se také zabývali výzkumnou prací. Hned na expedici jsme částečně zpracovali materiál získaný na výletech a vycházkách po okolí. Po expedici jsme uspořádali výstavu, na níž jsme ukázali výsledky naší práce.

Po expedici a ani po výstavě jsme se nechtěli rozejít, a tak jsme založili 7. listopadu 1953 Zeměpisnou společnost „Po cestách vlasti“. Společnost se dělí na tři oddíly: I. oddíl hospodářského zeměpisu, II. přírodních věd, III. kulturní historie. Všichni jsme začali pracovat na členských pracích. 24. dubna 1954 bylo zároveň se stanovami, v nichž jsou popsány zásady naší práce, přijato prvních 12 členů.

Na jaře jsme se začali připravovat na II. VPE v Beskydech. Středisko bylo u Horní Bečvy. Počasí nám nepřálo, ale přesto jsme svůj úkol splnili. Po příjezdu do Brna jsme začali chodit na vícedenní pochody po Vysočině. První byl čtyřdenní Nové Město—Třebíč, druhý byl pětidenní na Jihlavce.

V září jsme otevřeli výstavu a zahájili jsme I. konferenci ZS. Byly uděleny ceny a diplomy za (minulý rok) práci ve společnosti a na expedici. I. cenu získala Jana Jandová, II. Majka Božková a III. Zdeněk Zatloukal.

Na podzim jsme se rozhodli, že zpracujeme materiál o Brně. Výročí založení společnosti jsme oslavili v Doubravníku, kde byli přijati první čestní členové ZS, s. ředitel Mazáč a s. Mojmir Kyselka.

Celý prosinec jsme věnovali přípravě na (III.) I. zimní expedici. Středisko

bylo v Branně v Jeseníkách. Věnovali jsme se lyžařskému výcviku a odborné práci. Po zimní expedici jsme uspořádali výstavku ze zimní expedice a podzimní práce. Na slavnostním shromáždění byl založen VPD a RPD. Vydali jsme I. sborník prací ZS, ve kterém jsme ukázali začátek naší cesty.

Na jaře jsme se začali připravovat na III. VPE. Chodili jsme na výlety a pochody. Na oddílových schůzkách jsme dělali pravidelné referáty o jižních Čechách. Vyvrcholením naší přípravy byl závod hlídek.

1. července jsme odjeli do jižních Čech, k Lužnici u Tábora. Po osmidenním soustředění, ve kterém jsme se připravovali na pochod fysicky, jsme vyrazili. Za 14 dní jsme poznali celé jižní Čechy. Když jsme se večer scházeli, snažili jsme se také rozdávat naši radost lidem, kteří okolo nás žili a pracovali.

Po expedici jsme, podle tradic, vyšli na další pochody, které byly na Českomoravskou vysočinu, jeden na Jihlavku a jeden do OH.

V září byla otevřena výstava a byla zahájena II. konference. Byly uděleny ceny a diplomy. I. cena nebyla udělena, II. cenu dostal Willy Najvar, III. cenu Ivan Hálek, Jana Jandová, Vratislav Nechuta, Hanka Skládanková a Zdena Jašková. Založili jsme také lektorát, ve kterém pracovali ti starší. Ten měl za úkol co nejvíce pomoci společnosti. Založili jsme také další oddíl, oddíl vlastivědný. Naše práce nekončí. Připravujeme se na zimní expedici a v létě chceme jet na Oravu.

ZA VÝZKUMEM

Zeměpisná společnost má za svůj hlavní úkol poznat celou naši republiku, protože to, co poznáme na vlastní oči, to máme mnohem raději. Když poznáme dobře naši republiku a všechny její krásy, budeme ji mít ještě rádi než dosud. Nechceme ji však poznávat jen povrchně, chceme ji poznat po všech stránkách. Na I. VPE v Doubravníku jsme byli rozděleni na čtyři výzkumné oddíly. Toto dělení nebylo zrovna nejšťastnější. Byl to oddíl geologický, mičurinský, kulturní historie a topografický. Oddíl topografický byl vlastně jakýmsi oddílem pomocným. Byl tam jen na to, aby zvětšoval a kreslil mapy pro ostatní oddíly. Ukázalo se, že je zcela zbytečný. Proto byl při založení společnosti, po I. VPE zrušen a vznikly jen tři nové výzkumné oddíly. Byl to oddíl hospodářského zeměpisu, přírodních věd a kulturní historie. Obor každého oddílu se značně rozšířil. Oddíl I. hospodářského zeměpisu se zajímá o průmysl zemědělství, obyvatelstvo a jeho zaměstnání, lesnictví, dopravu a stavebnictví, povrch, horstvo, vodstvo, podnebí, geologii, dělá statistiky obyvatelstva, vzrůstu zemědělství a průmyslové výroby, navštěvuje průmyslové závody a zemědělská družstva. Hlavním jejich úkolem je poznat život lidí, mluvit s nimi, jak si žili dříve a oč je dnešní život lepší.

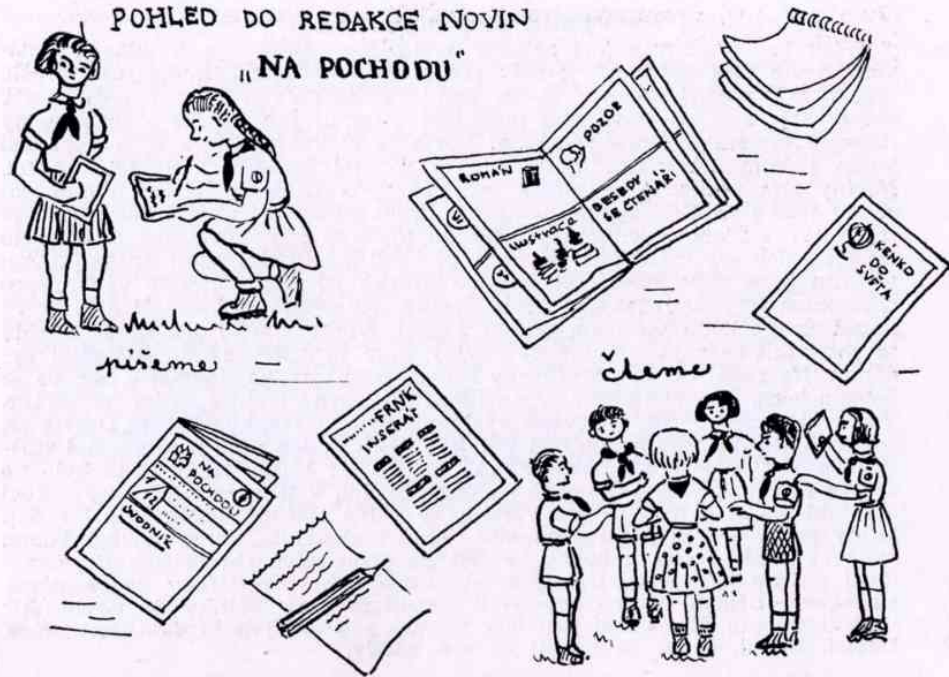
Název druhého oddílu, oddíl přírodních věd říká, oč se tento oddíl zajímá. Jejich úkolem je poznat přírodu. Zajímají se o zvěř, ptactvo, houby, lesní komplexy, fenologii, zemědělství, sbírají vzorky dřevin a rostlin, odlévají stopy zvěře, zhotovují tabulky starých stromů a počasí, začínají také sbírat brouky, III. oddíl, oddíl kulturní historie, nevynechá ani jeden kostelík, aby se nepodíval, jakého je slohu, nenakreslil si kružby, klenbu a nezeptal se, kdy byl postaven a jaká je jeho historie. Zajímá se tedy o architekturu,

hlavně lidovou, urbanismus, sbírá písně a tance. Někteří jeho členové se zajímají o heraldiku, kreslí rozvinuté pohledy, kreslí si staré kroje a zapisují staré zvyky lidu. V letošním roce začali také zavádět lístkovou kartotéku, do které zapisují vše, co vědí o místech naší republiky, které již navštívili.

Práci Zeměpisné společnosti řídí výbor společnosti, volený na společném shromáždění. Patří do něho předseda společnosti, praporečník a vedoucí deníku společnosti, předseda výboru pro dopisování a předsedové jednotlivých oddílů. Na expedici se výbor rozšiřuje. Mimo normální výbor do něho patří ještě zdravotníci, zásobovatelé a velitel služeb.

Mladší pionýři nechodí přímo do Zeměpisné společnosti, protože se nemůžeme stále vracet zpět a učit se znovu. Proto chodí do cestovatelských kroužků. Jsou tři. V nich pracují pionýři, kteří se připravují po výzkumné stránce na vstup do Zeměpisné společnosti. Nejlepší členové cestovatelských kroužků budou na IV. výzkumné expedici zařazeni do doplňovacího vlastivědného oddílu.

POHLED DO REDAKCE NOVIN "NA POCHODU"

VÝBOR PRO DOPISOVÁNÍ

Výbor pro dopisování má několik úkolů. Mezi jinými je to hlavně vydávání novin „Na pochodu“, archiv pohlednic všech míst, kudy jsme prošli, archiv zajímavostí, galerie členů, oddílové kroniky a deníky společnosti, archiv sbírek a zpracovaného materiálu jednotlivých oddílů a vlastivědný lístkový systém. Historie vydávání novin je zajímavá. Dříve bylo vydávání novin jedním z menších úkolů a nyní se stal hlavním a nejdůležitějším. Noviny „Na pochodu“ se začaly po prvé vydávat zkušebně na jarním pochodu 1955 a na III. expedici v jižních Čechách. Zde se ukázal obrovský význam novin. Členové jednotlivých oddílů, které se celý den nevidí, se z novin na večerních shromážděních dovídají, co viděl nebo našel oddíl druhý, kterou továrnu nebo dílnu navštívili, a kolik vzorků již mají. Členové výboru pro dopisování se stali redaktory novin. Každý zodpovídal za jeden článek, který musel za pochodu ve svém oddílu napsat. Večer stačilo jen opsat. Každý to chtěl mít co nejdřív a tak se noviny staly vyhledávanými ještě před vydáním. Na psaní novin již vždycky čekala pěkná řádka novinářů, horlivě se dohadujících, kdo bude dřív. V novinách má každý oddíl rubriku na zprávy. Velká část novin byla věnována výzkumu; bylo to Okénko do světa, Dozvíš se, co nevíš atd. Velikou smůlu měl ten, kdo některý den něco provedl. Byl zkritikován v novinách tak důkladně, až z toho šla hrůza. Nejprve to bylo ve zprávě oddílu, potom v Románě na pokračování, v Ilustraci dne, v Pozorovi (nejdůkladněji) a nakonec ve verších ve volné stránce. Proto si dal raději každý pozor. Po příjezdu z expedice bylo rozhodnuto, že se noviny budou vydávat každý měsíc a budou se číst na společných shromážděních. Expediční noviny byly osmistránkové, ale měsíční byly rozšířeny na šestnáctistránkové. Během měsíce zapisovali redaktori svoje články do novin. Ale ve Výboru pro dopisování jich moc nebylo, a proto jim to dalo dost práce. Udělali chybu, že se neobrátili na své oddíly.

LEKTORÁT ZEMĚPISNÉ SPOLEČNOSTI

Již před III. výzkumnou expedicí byl vidět rozdíl mezi mladšími a staršími členy ZS. Po příjezdu z expedice se tyto rozdíly ještě více prohloubily. Byl proto vytvořen lektorát ZS, do kterého mohli vstoupit starší členové ZS. Abychom se stali lektory ZS, musel každý z nás vypracovat lektorskou práci, která by pomáhala ZS v její výzkumné činnosti. 1. listopadu 1955 bylo přijato prvních 8 lektorů, kteří vypracovali lektorské práce na thema Gotické Brno, Vesnice na jih od Brna, Mičurinská biologie, Jižními Čechami se ZS, Pochod po Českomoravské vysočině, Ptactvo a jiné.

Prvním úkolem lektorátu byl II. sborník ZS. Vypracovali jsme všechny trasy zároveň s oddíly a udělali mapky. Dále jsme měli na starosti cestovatelské kroužky A a B. Tyto kroužky byly zavedeny jako záloha ZS, odkud pionýři z 5. tříd přecházejí jako kandidáti do společnosti. Jeden z nejdůležitějších úkolů byla příprava na II. zimní expedici v Orlických horách. Připravovali jsme ji technicky a také jsme s pomocí oddílů připravili večery na expedici. Na expedici jsme však také prováděli také výzkum. Lektor prvního oddílu dělali dopravu v Orlických horách, lektori druhého vytvořili nové sbírky větviček a třetího se hlavně zaměřili na malování.

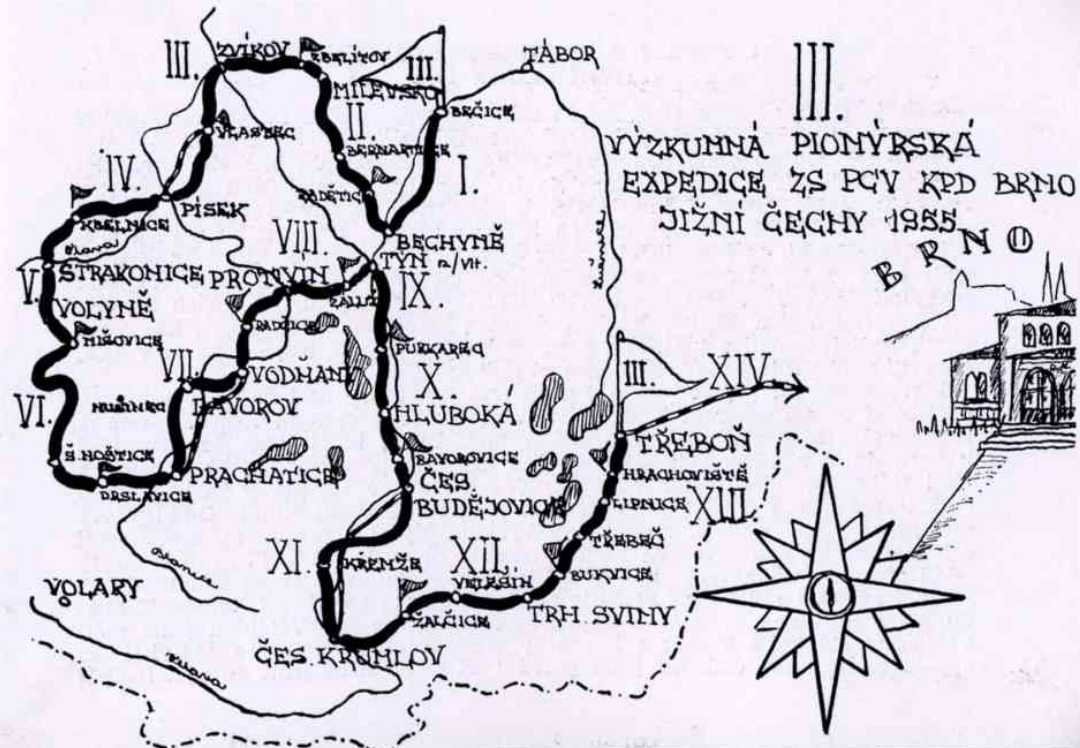
Po příjezdu z expedice jsme si určili další náš úkol. Chceme pomáhat mladším pionýrům v poznávání krás naší vlasti tak, jak nás tomu ZS naučila, a tím vrátit s radostí a láskou ZS vše, co nám dala.

ARCHIV

V místnostech Zeměpisné společnosti stojí skříň s černým nápisem „Archiv ZS PCV“.

Archiv obsahuje ukázky tříleté práce Zeměpisné společnosti: „Po cestách vlasti“, od jejího založení. I. expedice na Českomoravské vysočině, II. expedice v Beskydech, I. zimní expedice v Jeseníkách, III. pochodová expedice po jižních Čechách, II. zimní expedice v Orlických horách a všechny srpnové pochody. Výzkumné oddíly tu mají ukázky ze své práce. I. oddíl, hospodářského zeměpisu tu má vzorky z exkursí v továrnách, z výstavy Československého strojírenství a vzorky nerostů, které se nacházeli v kraji, ve kterém jsme společně žili a strávili mnoho krásných chvil. II. oddíl, přírodních věd, vede si zvláštní sešit, ve kterém je seznam vzorků rostlin, které v našem archivu jsou. Odlité stopy jsou z I. zimní, III. a II. zimní expedice. III. oddíl, kulturní historie, má tu svoje kresby. Na pravé straně jsou členské a lektorské práce, kterých je již velký počet. Ve složce jsou zápisy a trasy srpnových pochodů. V jiné jsou všechny tiskopisy, dopisy, trasy expedic, které Zeměpisná společnost vydala. Je to část zvaná všeobecná. V další je došlá pošta. Jsou to různé dopisy. Jednak jsou to z ciziny, ze SSSR a jiné. Nejvíce si vážíme dopisu od národního umělce Petra Bezruče, který nám poslal upřímnou kritiku našeho I. sborníku. Máme svoji vlastní sbírku pohlednic měst a vesnic, kudy jsme prošli, ale také pohlednic z různých koutů naší vlasti. Kroniky a deníky společnosti od I. expedice, vyvázané noviny „Na pochodu“. Pohlednice máme seřazené podle krajů v naší republice. Máme bohatý archiv fotografií, které zachycují život Zeměpisné společnosti od jejího založení.

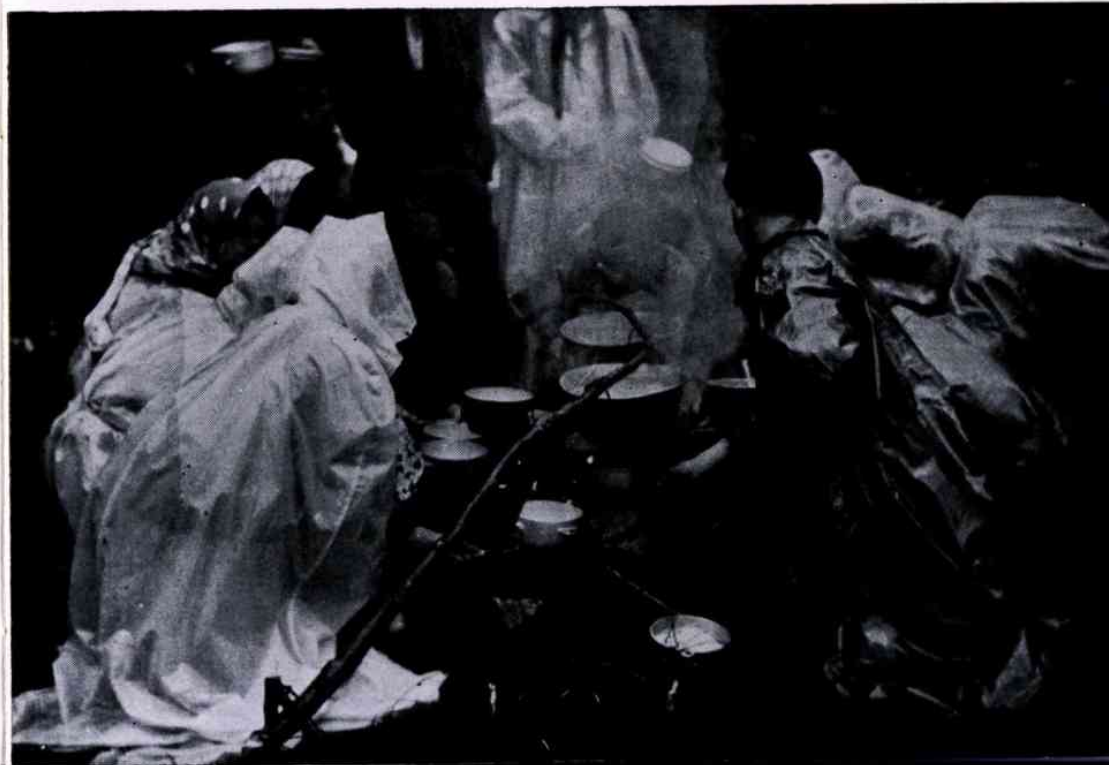
Archiv je mnohem bohatší. Každým rokem přibývají práce výzkumné, oddíly svoji práci zlepšují. Archiv bude bohatší, když poznáme nový kout naší vlasti.

III. EXPEDICE ZEMĚPISNÉ SPOLEČNOSTI JIŽNÍ ČECHY 1955

Naše I. výzkumná expedice na Prudké u Doubravníku na Českomoravské vysočině i II. expedice v Beskydech u Horní Bečvy mělo středisko — stanový tábor. Odtud jsme podnikali výlety a vycházky do blízkého i vzdálenějšího okolí. Na rozdíl od toho byla III. expedice z větší části pochodovou. Po dosti těžké přípravě jsme přijeli 1. července do střediska III. expedice v Bečicích u Tábora na Lužnici. Mnozí z nás byli na expedici po prvé a museli si zvyknout na řád služeb, řád expedice a režim dne, který jsme znali už z Brna. Také přípravu na pochod jsme museli zlepšit. Ze střediska jsme podnikali vycházky, sbírali materiál o historii, průmyslu, rostlinách a zvěři z okolí. Jeden den před pochodem jsme vyšli na celodenní výlet, kde jsme si zopakovali vaření v kotlíku a naše pochodové tempo. Když jsme se vrátili, opravili a doplnili jsme to, co nám chybělo.

8. července jsme vyšli v čele s praporem ZS, který nesl nejlepší oddíl, do deštivého počasí směrem k Bečyni. Vždy večer v denním rozkazu jsme si zopakovali trasu na pochod druhého dne. Ráno, když jsme se připravili k odchodu z vesnice, byly přečteny noviny „Na pochodu“, které vydával a řídil Výbor pro dopisování a do kterých psalo své příspěvky mnoho členů expedice. Potom byl nástup s hlášením předsedů o stavu oddílu. Oddíl, který měl minulý den nejlépe zpracovaný výzkum, vyšel s praporem, který směl celý den nést a opatrovat. Za vesnicí jsme se obvykle rozdělili, protože každý oddíl měl jiný výzkumný úkol. Několik prvních dní jsme šli za stálého deště, proto jsme byli rádi, když vysvitlo slunko a začalo vysušovat kaluže. K obědu jsme zašli někam k lesu, abychom měli dost roští. Většinou jsme měli k obědu polévku z kostek a konzervy, jindy nudle, amolety a j. Byl-li čas a příhodné počasí, dodrželi jsme polední klid. Po něm jsme se vydali opět

na pochod a za výzkumem. Byli jsme velmi rádi, když nás vzalo nákladní auto — autostop, a aspoň část cesty nás svezlo, protože jsme potom měli více času na zpracování materiálu a vlastní potřeby. Ve službě se střídaly oddíly tak, že měl každý oddíl službu jednou za tři dny. Předseda tohoto oddílu byl zároveň velitelem služby celé expedice. Jakmile přišel oddíl, který měl službu, do vesnice, měl tam být vždy půl hodiny před ostatními, vyslal službu s jedním nebo dvěma pionýry, aby našli soudruha správce a uspořádali místo na nocleh. Většinou jsme spali na půdě na seně, nebo na slámě ve stodole. Když byli na místě srazu, u tabulky před vesnicí, všichni, odešli jsme po oddílech do vesnice. Vpředu šli trubači, předseda oddílu s praporem a velitel služby. V útvaru jsme došli před místo noclehu, kde byl nástup. Velitel služby přečetl hlášení o průběhu dne, byl přečten rozkaz na druhý den, ve kterém jsme se dověděli služby na druhý den, pochvaly a důtky jednotlivým členům expedice a trasu. Potom jsme se rozdělili na skupiny, ve kterých jsme se šli ubytovat, to je položit si tornu na určené místo, převléci se ze sukně a zelené košile, nebo krátkých kalhot do tepláků a bundy. Potom jsme si vytáhli jídelní misku a baterku a šli na večeři. Ta byla vždy vydatná.

Již ve středisku expedice jsme sestavili estrádní program, který jsme několikrát uskutečnili. Byly v něm písně, kousky kouzelníka a mnoho jiného. Když jsme neměli prostředí, na kterém bychom jej uskutečnili, šli jsme si aspoň na náves zazpívat. Potom jsme odešli tam, kde jsme měli spát. Převlékli jsme se a rychle ulehli. Byly přečteny noviny, tím byla zahájena každovečerní beseda. Na ní jsme zhodnotili práci za uplynulý den. Po večeři, která nebyla jako v táboře trubkou, ale tehdy, když jsme ukončili besedu, jsme usnuli.

Naším hlavním úkolem bylo získat co nejvíce materiálu o jižních Čechách, poznat kraj, jeho lid, historii, přírodní podmínky a průmysl krajiny, kterou

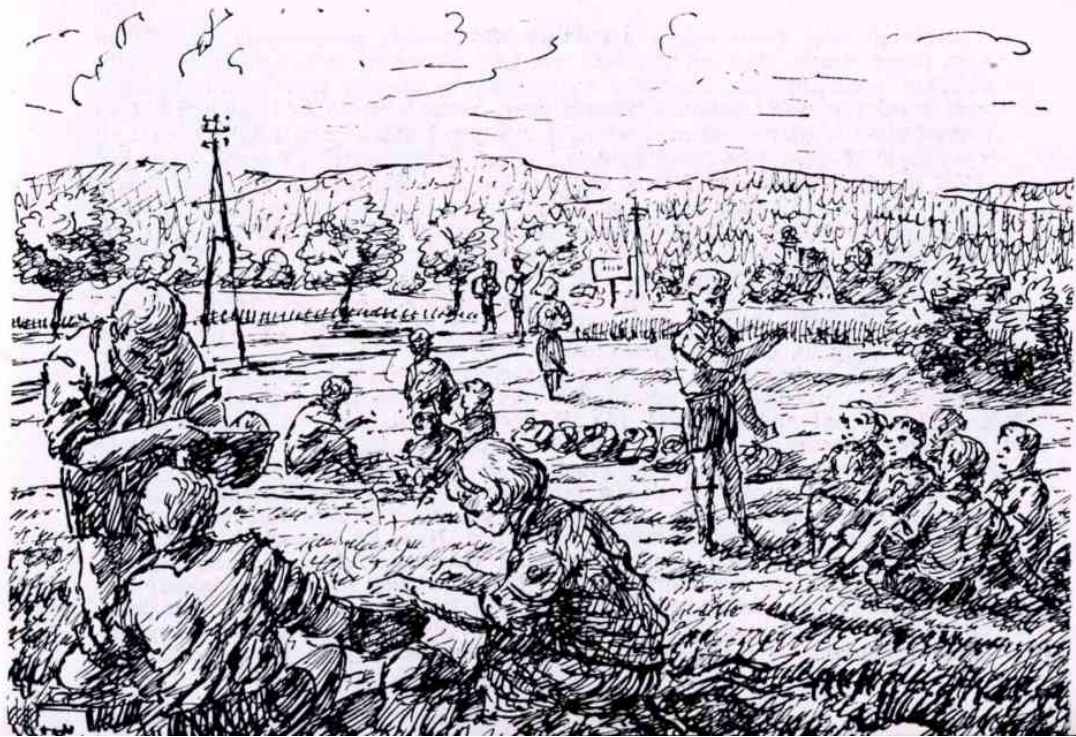
j jsme prošli. Naším heslem bylo: „Nefňukat! Dojít!“. Naše trasa byla dosti dlouhá: z Bečice u Tábora, podél Lužnice do Bechyně, odtud do Milevska, na Zvíkov, po Vltavě a Otavě do Písku, podél Vltavy do Strakonice, přes Volyni do Prachatic, přes Bavorov, Vodňany, Protivín do Týnu nad Vltavou. Dál podél Vltavy přes Pukarec do Hluboké a Českých Budějovic, které jsme si řádně prohlédli. Odtud jsme šli do Českého Krumlova, přes Velešín do Trhových Svin a přes Bavorovice do Třeboně. Trasa byla dlouhá přes 300 km, to bylo asi 15 km za den.

Tuto trasu jsme splnili. Z jižních Čech jsme si přivezli velmi mnoho cenného materiálu, který jsme v srpnu v Brně zpracovali. Oddíl hospodářského zeměpisu poznal průmysl, využití rybníků a řek, také geologické složení hornin a půdy. Oddíl přírodních věd poznal mnoho nových rostlin, zvláště vodních, přírodní rezervace u Hluboké a jiné, zvěř, začal sbírat brouky, dřeviny, zajímal se také o lesy. Oddíl kulturní historie šel po stopách husitských vojsk, poznal historii a stavby měst, nakreslil mnoho svérázných lidových domů, lidových krojů, získal materiál o slavných lidech tohoto kraje. Všichni jsme poznávali krásy kraje, učili jsme se pozorovat práci lidí. Ze III. expedice jsme jako vždy udělali výstavu.

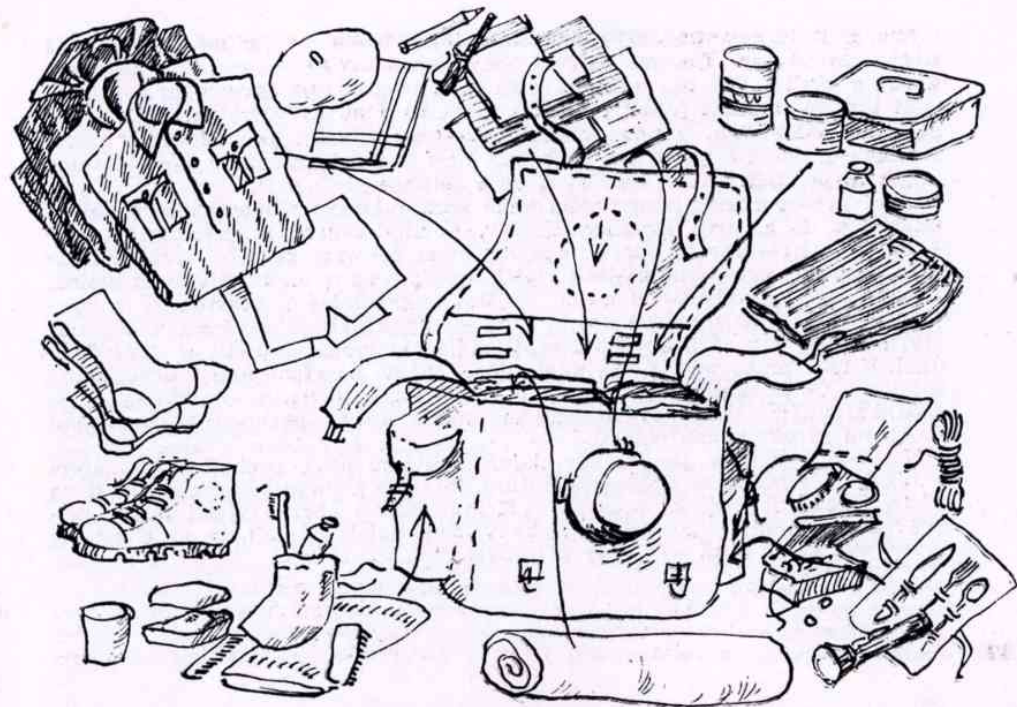
NA POCHODU

Nejšťastnější chvíle prožíváme, když se přiblíží prázdniny a my se chystáme vyjít na pochod. Před námi je několik dní, které prožijeme spolu se svým výzkumným oddílem a vedoucím, několik dní, které zcela věnujeme své nejradostnější práci i zábavě. Poznáme všechny památky a krásy některého koutu naší vlasti, kam se právě chystáme podívat. A my se chceme nejen dívat, ale chceme mluvit s lidmi, dovídat se o jejich životě a práci, poznávat podrobně náš průmysl, města, kulturní památky, přírodu — a z toho všeho se učit, abychom byli dobře připraveni na svoji budoucí práci. A již dnes chceme ukázat, co umíme. Z každého pochodu přivezeme mnoho náčrtů, kreseb, zápisů besed s místními znalci kraje, vzorků minerálů a rostlin, popisů továren a mnoho jiných věcí, ze kterých pořádáme sbírky a výstavy, aby se z nich mohli učit všichni pionýři.

Chceme-li ale toto všechno na pochodu uvidět a zaznamenat, musíme se dobře připravit. Vždyť nás čeká dlouhá cesta, někdy za velkého vedra, jindy v prudkém dešti, nocleh na seně, musíme si sami vařit venku v kotlících. A ještě chceme psát, kreslit, sbírat a určovat rostliny, brouky, dřeviny, minerály. Každý proto musí přesně znát svoje místo, svůj úkol. Všichni se zajímáme o všechno, co kolem sebe vidíme, ale jeden z nás je na př. odborník na lidové stavby. Ten si každou zaznamená, rozměří a nakreslí a ještě nám podá výklad. V tom okamžiku je našim instruktorem. Tak každý z nás přiveze z pochodu bohatý materiál, který ještě doma zpracuje a opatří vysvětlivkami, aby byl srozumitelný i těm, kteří s námi nebyli. Všechn materiál má každý výzkumný oddíl ve svém archivu. Každý oddíl má četné „vzácnosti“ — vzorky výrobků z důležitých závodů, fenologické pozorování rostlin, kartotéku a popis uměleckých a historických památek na pochodu.

Máme již také četné zvyky a tradice, jak musíme na pochodu žít, aby se nám práce dařila. Tak na příklad, všechny potraviny, které nám maminky nabalily podle příkazu soudruha vedoucího, se stávají společnými. Zásobovací komise si udělá jejich seznam a sama rozhoduje, co se bude vařit. I za pochodu podle plánu vaříme chutná a hodnotná jídla, jako kdybychom byli v kuchyni. Peníze jsou také společné a tak i sladkosti si kupuje vždy jen oddíl, nikdy jednotlivec. Pijeme málo a jen společně na malých zastávkách, někdy si vodu osladíme syrupe. Vždy však pijeme až u poslední studánky ve vsi. Do hostince na sodovky nechodíme nikdy. Před vsí nebo městem se vždy upravíme, učešeme a do vsi vkročíme pevným krokem. Oblékáme se jednoduše: krátké kalhoty nebo sukně, zelená košile, pionýrský šátek, tepláková bunda, dobré boty. V torně na zádech máme čepici, pláštěnku, pokrývku, tepláky, svetr, jídelní misku a ručník. Všichni jsme tak jednotni a máme oblečeno vždy to, co uzná zdravotník-pionýr za vhodné. Na místě, kde táboříme, dáme všechny torny do řádky a neničíme zbytečně okolní přírodu. Při odchodu vše uvedeme do původního stavu, nic neodhazujeme. Nocleh nám zajišťuje denní služba, která jde již hodinu před námi na národní výbor obce, kde chceme spát. Ta také upraví půdu, kde budeme nocovat. Protože na seně je teplo, svlékneme se, zabalíme do přikrývky a když nám soudruh vedoucí zhodnotí uplynulý den a řekneme si, jak budeme pracovat příště, usneme. Nikdy se nebavíme po večerce, ani ráno před budíčkem, protože bychom bránili řádnému odpočinku ostatních. Nyní již umíme chodit tak, že se nám ani po dlouhém pochodu nedělají puchýře. Také nikdy se nepodpisujeme na skály a rozhledny, naopak takové nápisy ničíme. Na takový pochod musíme být řádně připraveni, protože každá maličkost má v těžkých podmínkách pochodu veliký význam. Víme vždy přesně, kterými místy budeme procházet — máme svoji trasu a víme také, jaké zajímavosti prů-

myslu, přírody nebo historie na nás čekají, a předem si zajistíme z knih popis těchto zajímavostí. Chceme mít všechny dobré zvyky cestovatelů, abychom hodně poznali a lidé nás měli na cestě rádi, protože jim chceme přinášet radost tím, že oceníme jejich práci a chceme se z ní učit. Jsme zdvořilí a pomáháme soudruhům v nouzi. Někdy je těžké vydržet pochodovat v dešti, promočení, několik hodin bez jídla. Ale naší hlavní zásadou je — nekňourat a udržet pořádek. Proto vždy svůj úkol splníme.

Když potom doma v pionýrském domě zpracováváme přivezený materiál — ukládáme do archivu kroniky, deníky, noviny vydané za pochodu, sbírky a herbáře, kreslíme na mapu obrázky toho, co jsme zažili — vzpomínáme na krásné dny prožité na cestách vlastí, myslíme na to, co nového opět umíme a jak jsme se přiblížili svému cíli — stát se dokonalými pracovníky a vlastenci — znalci naší krásné země. Proto se také všichni sejdeme každý rok čtvrtou sobotu v září, abychom svoji práci zhodnotili a určili si svůj další úkol. V naší pracovně v pionýrském domě máme na stěně mapu Brněnského kraje — Českomoravské vysočiny a mapu Československé republiky a na nich barevnými praporky označujeme místa a osy pochodů a barevnými stužkami prozkoumané oblasti.

Nejšťastnější však jsme tehdy, když chystáme nový pochod za poznáním a nikdy se nemůžeme dočkat okamžiku, kdy při prvním ranním nástupu na nádraží soudruh vedoucí pozdraví: „K budování a obraně vlasti buďte připraveni“ — a my odpovíme tak, aby všichni daleko slyšeli, že se chystáme právě svá slova plnit — „Vždy připraveni.“

HOSPODÁŘSKÝ ZEMĚPIS

Českomoravská vysočina se zvedá nejvýše v obvodu zemských hranic a povolna se svažuje do Čech, kde rovnoběžně s Havlíčkovým Brodem, Sázavou, Tábořem na ni navazuje Středočeská žulová vrchovina a na západě Jihočeská třeboňská pánev. Hranice na východě tvoří Polička, Tišnov, Znojmo, kde navazuje na vysočinu Boskovická brázda a Dyjskosvratecký úval, Svitavskou plošinou přechází podhůří Orlických hor. Sever Vysočiny lemuje Polabí, úval Doubravy a Železné hory. Do Moravskoslezské země spadá povolna podél řek Svitavy, Svratky a Jihlavy. Průměrná výška Vysočiny je 500 m. K hranicím se zvyšuje a dosahuje Devíti skalami výšky 837 m, v Jihlavských vrších Javořicí 835 m.

Po celé ploše Vysočiny se rozprostírají lesy, které jsou pozůstatkem pohraničního hvozdu. Mají velký význam pro papírenský a jiný průmysl. Na celé Českomoravské vysočině vyrůstají nové továrny, závody a domy. Nejvíce se buduje v okolí Žďáru, který se v nejbližší době stane průmyslově vyspělým městem. Hustá železniční síť přímo protkává Českomoravskou vysočinu a je doplněna sítí autobusů.

Obyvatelé Českomoravské vysočiny se zabývají převážně rolnictvím. Přesto se zde rozvíjí průmysl, a to textilní, kožářský a dřevařský, na zemědělství závisí lihovary a škrobárny. V Jihlavě je výroba suken, továrna na tabák a pilníky. V Telči je továrna na záclony, lišty a hořčici. Rovněž umělecký průmysl je zastoupen v Telči. Perletářství je v Žirovnici, v Třebíči továrna na cikorku. U Znojma se pěstuje zelenina, proslulé jsou znojemské okurky.

Geologické složení Českomoravské vysočiny tvoří převážně žula, na severu Vysočiny jsou naleziště kersanlitu. Podnebí je drsnější, vnitrozemské, při průměrné teplotě zimní -3°C , letní 16°C . Na vlhkost vzduchu má velký

vliv mohutná přehrada, která vznikla u Víru zastavením toku řeky Svratky.

Českomoravská vysočina, která byla dříve proslulá svou chudobou a nízkou životní úrovní lidu, nabývá stále více na hospodářském významu a životní úroveň lidu se zvyšuje.

Skoro celý povrch Českomoravské vysočiny je pokryt lesy. Převládají zde lesy jehličnaté, a to hlavně smrk, jedle, místy borovice. Častá je bříza. Na jihu přecházejí jehličnaté lesy v listnaté. Lesní komplexy jsou dobrým ochráncem zvěře. Žijí v nich zajíc obecný, králík polní, koroptev, srnec, jelen i daněk. Z ptáků jestřáb, krahujec, tetřev, sojka, datel, pěnkava, drozd, pěnice, konipas, sova, výr, chocholouš, špaček a vrabec. Také liška, kuna, tchoř, lasička, z ptáků jestřáb, krahujec, sokol. Rozšířen je hraboš polní. Zmije, užovka a slepýš jsou plazi Českomoravské vysočiny.

Květena je podhorského rázu. Jsou zde rostliny typické pro les a louky. Roste zde: oman luční, zvonek rozkladitý, štírovník obecný, mochna plazivá, lupinus, náprstník hlinožlutý, čistec lesní, mařinka vonná, hnilák žlutavý, rdesno hadí kořen, vstavač široolistý a jiné.

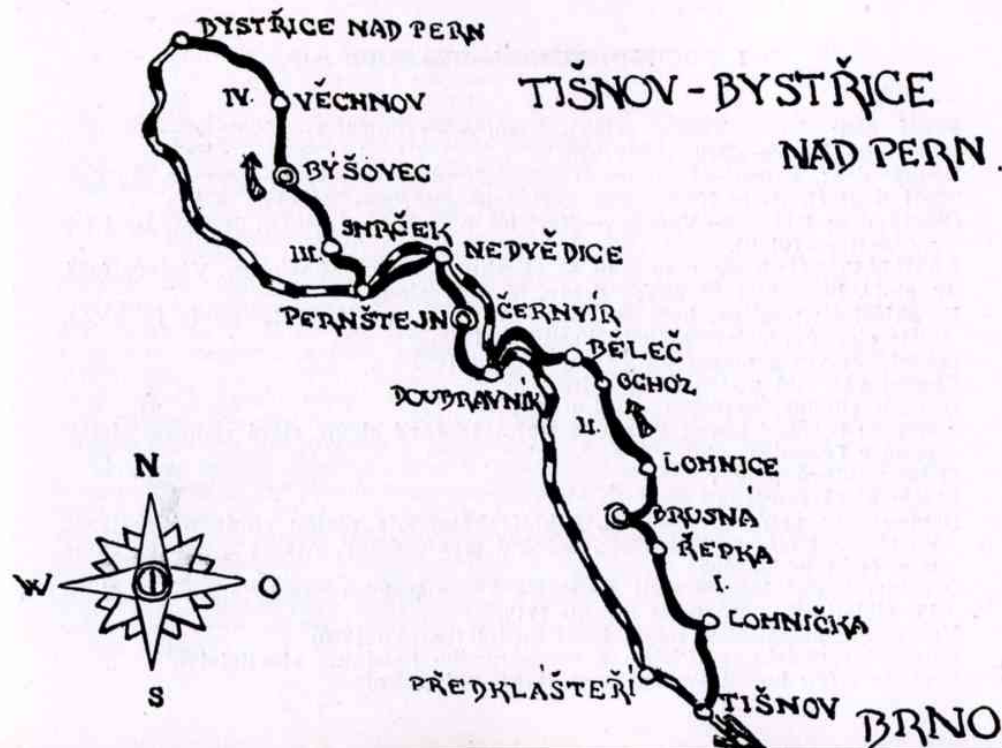
Českomoravská vysočina je krajina po stránce hospodářské velmi chudá. Na kamenitých, málo úrodných polích se pěstují hlavně brambory, len, konopí, z obilnin ječmen, žito.

Rybníky jsou soustředěny ve střední části Vysočiny, v oblastech města Žďáru. Jsou obhospodařovány a přinášejí značný užitek. Největší jsou Sykovec a Medlov. Žijí v nich kapři, štiky, líní, okouni, parmy a jiné. V horských potůčcích jsou pstruzi. Řekou Svratkou, Jihlavkou a Oslavkou proplovává také několik druhů ryb: drzek, výza, ježdík žlutý, losos, cejn, pstruh potoční a jiné. Z vodní květeny jsou to hlavně různé druhy řas.

Z rezervací Českomoravské vysočiny je to: Žákova hora, kde je dvěstěletý porost buků s přimíšenou jedlí a smrkem, Zaječí skok s květenou arkticko-alpínskou na strmých skalách nad řekou Jihlavkou, Sokolí skála u Doubavnicku se vzácnými mechy a hnízdištěm sokola, rezervace u Loučky, kde je 150letý smíšený porost s výskytem vzácných plžů a úplná rezervace Mohelská hadcova step, která je nejsevernějším stanovištěm vzácné kapradiny podmrvky jižní, pamětníka doby třetihorní. Je zde také stanoviště asi sto druhů mravenců. Na stepi převládá teplomilná a suchomilná květena.

V dějinách Českomoravské vysočiny se ve zkratce zrcadlí dějiny celého českého království. Již v mladší době kamenné byly jižní svahy osídleny pravěkým člověkem, kterého vystřídal člověk předvěký, o jehož kultuře svědčí mnohé vykopávky. Potom byla osídlena germánskými kmeny, které vytlačily kmeny keltské. Příchodem jedné větve Čechů nastává hlavní období dějin Vysočiny. Hlubokými údolími řek procházely kupecké stezky od Jaderského moře k Severnímu. Nejdůležitější byla Trstenická, která vedla do Čech. Na úpatí Vysočiny i uvnitř jsou zakládána města jako střediska obchodní, těžby nerostů i kultury (Jihlava, Polička, Německý Brod, Brno). V 13. až 15. století se vysočina stává velmi důležitou. Moci na Vysočině se začínají ujímat šlechtické rody. Je to rod Pernštejnů, sídlící ve střední části Vysočiny, rod Černošů z Boskovic, který žil mezi Svratkou a Svitavou, rod Rožemberků, který větví pánů z Hradce zasahoval na Vysočinu. Patřila jim Telč. Lid již nechtěl dále snášet útlak šlechty, církve a měst, a proto povstal. Českomoravská vysočina se stala jevištěm slavných vítězství božích bojovníků, kteří tudy hnali křížácké výpravy až za Dunaj. Lid se osvobodil, ale

ne na dlouho. Znovu vládla šlechta a církev, to byl tak zvaný „zlatý věk“ v Čechách. Pak přišla Bílá hora, konec české samostatnosti. Začalo pronásledování církve Českobratrské, která zapustila na Vysočině hluboké kořeny. Velké množství vzdělaných lidí bylo donuceno odejít do vyhnanství, vymřel český rod pánů z Pernštejna a zůstal jen prostý lid, který si zachoval svoje pokrokové tradice a svůj jazyk. Pomalu se převalila doba temna. Světem otrásl výbuch velké francouzské revoluce, nastalo národní obrození. Nastoupila nová společenská éra, kapitalismus. Na vysočině se rychle rozšířil průmysl, který mění tvář kraje. Lidé odcházejí z chudých políček do továren. Z neorganizované chudiny vzniká proletariát. Dělnictvo z měst a městeček spolu s chalupníky vede rozhodný boj za svoje práva sociální i za svobodu národní.

I. POCHOD: TIŠNOV—BYSTRICE n./P.

TRASA:

První den: Brno—Tišnov (vlak), Tišnov—Předklášteří—Květnice—Tišnov—Lomnička—Řepka—Brusná. 10 km.

Druhý den: Brusná—Lomnice—Ochoz—Běleč—Doubravník—Černvír. 10 km.

Třetí den: Černvír—Nedvědice—Pernštejn—Smrček—Býšovec. 8 km.

Čtvrtý den: Býšovec—Věchnov—Bystrice n./P. 6 km, celkem 34 km. Bystrice n./P.—Brno (vlak).

ZAJÍMAVOSTI: Tišnov: radnice se sgrafity (19. stol.), kostel sv. Václava (věž 13. stol.), barokní měšťanské domy, morový sloup.

Předklášteří: papírna, hora Květnice 470 m. n. m., farní kostel (z 15. stol.), cisterciácký klášter, gotická basilika (1333).

Lomnička: ves s malou kapličkou z roku 1852.

Řepka: věžovitá malovaná zvonice.

Brusná: cihelna, kaplička z roku 1851.

Lomnice: barokní kostel P. Marie (1695), morový sloup, stará radnice, zámek pánů z Lomnice.

Ochoz: lidové stavby.

Běleč: stará kovárna.

Doubravník: papírna, vápenka, Sokolí skála, kde rostou chráněné rostliny, kostel sv. Kříže (gotika 1535), barokní fara a domy. Archiv města ve škole u s. ředitele Mázáče.

Černvír: kostel Nanebevzetí P. Marie s románským presbytářem a lodí ze 17. století, dřevěný most z roku 1719.

Nedvědice: mramorové lomy, farní kostel (baroko 1720).

Pernštejn: ukázka gotického a renesančního hradního stavitelství.

Bystrice n./P.: kostel sv. Vavřince (1752 — baroko).

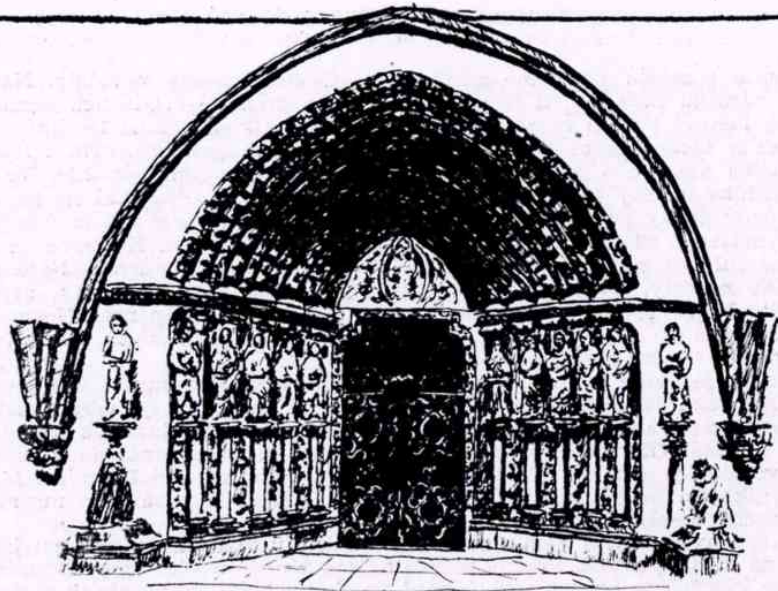
POPIS I. POCHODU

Na tomto pochodu projdeme střední část Českomoravské vysočiny. Narážíme na začátku pochodu na Svatku. Tato řeka pramení v odtocích černého bahna na Žákově hoře u vesnice Heralce. Řeka je celkem dlouhá 150 km.

Svatka se nemusí těžce prodírat svým podloží, naopak vzhledem k tomu, že Vysočina vznikla v prvohorách, je údolí Svatky velmi rozsáhlé. Velmi často uvidíme u řeky papírny nebo mlýny. V papírně v Předklášteří se vyrábějí různé druhy papírů i na export. Budeme také procházet kolem četných lomů a můžeme zde nasbírat mnoho druhů kamenů. Hora Květnice je ze svratecké ruly, ze silurského a devonského vápence a z křemenců. Najdeme zde různé nerosty, na př. ametyst, citrín, záhnědu, barit, malachit, azorit a truorit. Najdeme hlavně různé druhy krystalického vápence. Normální druhy vápence se těží v lomech a zpracovávají ve vápenkách. Taková je na př. poblíž Doubavnicka.

V Tišnově je velké nádraží, ale není tam pokročilého průmyslu. Malá vesnička Lomnička je obklopena jehličnatými a listnatými lesy. Obyvatelstvo se většinou zabývá zemědělstvím. U údolí obklopena pastvinami a poli leží vesnice Brusná. Obyvatelé jsou zemědělci nebo za prací jezdí do Tišnova. Blízko vesnice je cihelna. V lesnaté a skalnaté krajině leží Lomnice. Mezi Doubavnickem a Boračí u Svatky je papírna. U Nedvědice se láme mramor. Okolní vrchy dosahují až 500 m výšky.

Přes všechny tyto věci nám však nejvíce utkví v mysli krása, kterou jsme poznali na naší Vysočině. Přesto, že zde nejsou žádné vysoké hory, ale mírné kopce, ze kterých se lze jen rozhlédnout po okolních lesích, vesnicích a obdělávaných polích.

PORTÁL - PORTA COELI V PŘEDKLÁŠTERÍ U TIŠNOVA.

Trasa pochodu prochází povodím Svratky. Jsou zde převážně lesy smíšené, a to hlavně v okolí Lomnice, Ochozu a Doubravníku. Ze stromů jsou to buky, habry, jasany a olše.

Vrch Květnice je uprostřed Tišnovské kotliny, Severně od Tišnova je vrch zalesněn, ale na jihozápadě se rozkládají skalní stepi. Najdeme tu některé stepní rostliny, na př. dub šipák neboli dub pýřitý, který roste jako keř, trávu kavyl, jejíž semena se zavrtávají do země, brzy na jaře kvete rostlinka bostřava, která tvoří žluté věnečky. Najdeme zde několik druhů omanů, ojediněle se tu objeví i koniklec. Je zde jediné naleziště sasanky pryskyřníkovité.

V celém tišnovském okrese se vyskytují tyto rostliny: různé druhy trav, prysec lýkovec vonný, kozí brada větší, oman srstnatý, kopretina luční, pelyněk, protěž písečná, chrpa porýnská, mařinka psí, svízel trojrohý, plicník měkký, divizna rakouská, rozrazil časný, ožan-kolistý, klasnatý a jiné. Ze stromů jsou to jedle, smrky, modřiny, buky, duby, břízy, habry. Ze zvířat a brouků je to ještěrka zelená, čmelák, vosy, včely a mravenci. Z ptáků je to sokol stěhovavý, dudek, t'uhýk, skorec a strnad.

V okolí Lomnice rostou některé druhy méně známých horských rostlin.

Nedaleko Doubravníku nad Prudkou, nad řekou Svratkou se zvedá vrchol Sokolí skála. Vrch je porostlý smíšeným lesem. Sídli zde sokol stěhovavý a káně lesní. Najdeme zde některé vzácné rostliny, které kvetou v červnu a červenci, je to lilie zlatohlavá a modřec chocholatý.

V okolí Nedvědice se dříve pěstoval len.

V okolí Bystřice roste vzácná kapradina podmrška šupinatá, v okolí Štěpánova žije výr a drozd skalní.

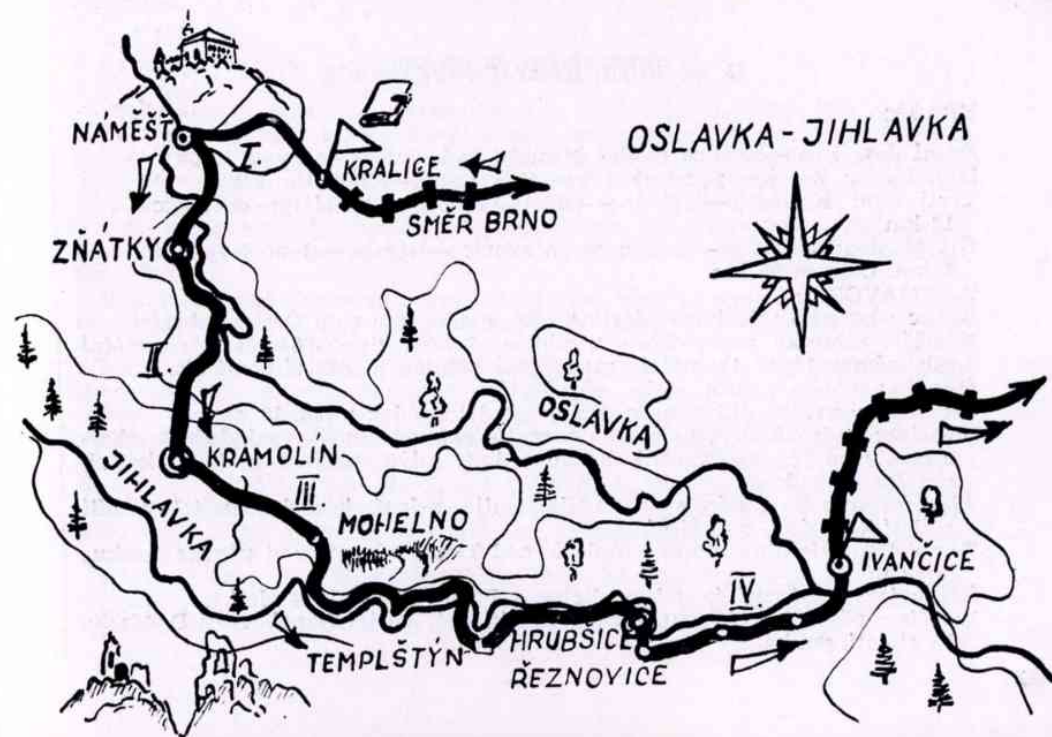
Kraj zubří hlavy. Je to krásná část Vysočiny v povodí Svratky od Tišnova na sever, která patřila pánům z Pernštejna. Tišnov má dvě náměstí, na horním stojí stará radnice, přestavěná v 19. století a se sgraffity. Chrám sv. Václava má gotickou věž a presbýtar s opěráky. Na západ s Tišnovem splývá Předklášteří. Zde stojí památný chrám a klášter Brána nebes (Porta coeli), který byl vystavěn roku 1234 českou královnou Konstancí na pozemcích darovaných Přemyslem. Gotická basilika je z roku 1233 z období francouzské rané gotiky. Portál kostela se dvanácti apoštoly je nejkrásnějším portálem rané gotiky u nás. U kostela je krásná křížová chodba s kapitulní síní.

Lomnice, malé městečko má podivuhodnou siluetu. Kostel je raně barokní z roku 1695. Stojí na hlavním náměstí, jehož půdorys je podobný elipse. Na náměstí stojí také radnice a zvláštní morový sloup. V zámku pánů z Lomnice, který později patřil Szerenyím, je nádherný gotický arkýř zámecké kaple, nádvoří je vroubeno renesanční arkádou a terasy se sochami jsou barokní.

V Doubravníku, na místě původního kostela, který byl vypálen husity, postavili Pernštejní roku 1535 kostel Nalezení sv. Kříže. Je to stejnohlodní kostel postavený ve slohu pozdně gotickém a přecházejícím do renesance. Barokní oltář má obraz Josefa Winterhaltera a sochy od Ondřeje Schweigla. Městský archiv, obsahující staré listiny, je u ředitele s. Mazáče.

Černvín je prastará vesnice s kostelem, který má románský presbýtar, trojlístého půdorysu. Renesanční průčelí je ze 17. století. V Černvíně je krátký dřevěný most z roku 1719, jeden z mnoha podobných, který se zachoval nejlépe.

Nad Nedvědicí stojí na vysokém kopci hrad Pernštejn o kterém se říká, že byl založen roku 1271. V 15. století vyhořel, v 17. století se stal zemskou pevností. Je uchován jako vzácný doklad gotického a renesančního stavitelství.

II. POCHOD: KRALICE—IVANČICE

TRASA:

První den: Brno—Kralice (vlak)—Náměšť nad. Osl.—Zňátky. 8 km.

Druhý den: Zňátky—podél Oslavky—Vlčí kopec—Kramolín. 8 km.

Třetí den: Kramolín—Mohelno—podél Jihlavy—Templštn—Hrubčice.
12 km.

Čtvrtý den: Hrubčice—Řeznovice—Alexovice—Němčice—Ivančice—Brno.
7 km. Celkem 35 km.

ZAJÍMAVOSTI:

Kralice: kostel sv. biskupa Martina 1550, gotika, museum Českých bratří.

Náměšť: zámecký park, obora, u silnice „Žižkův dub“, 600 let starý, státní
pila, zámek 13. až 16. století, renesanční radnice, množství památek.

Oslavka: mnoho rostlin, zmije, různí ptáci.

Vlčí kopec: vysoký 402 m n. m., empirický letohrádek z pol. 19. století.

Mohelno: hadcová step, botanická a zoologická zvláštnost, vyskytuje se chalcedon, rohovec, jaspis, opál, hadec a jiné, mlýn, papírna, gotický kostel, radnice se žudrem.

Jihlava: mnoho chráněných rostlin, zmije, zelená ještěrka, poštolky, bílí a žlutí konipásci, orel říční.

Templštn: zříceniny hradu templářů, pod Templštnem snad užovka Aesku-lapova.

Řeznovice: románský kostel sv. Petra a Pavla, 11. až 12. století.

Ivančice: pěstování chřestu, továrna na kamna, kostel Nanebevzetí P. Marie, 15. století, gotika.

POPIS II. POCHODU:

Trasa tohoto pochodu prochází zhruba povodím Jihlavy. Jihlava vy-téká z rybníků u Baletova. Tvoří krásná údolí, místy se zařezává až 150 m do okolní krajiny. U Ivančic se spojuje s Oslavkou a Rokytinou. Než se vleje do Dyje, přibírá ještě vody Svratky. Malebné údolí Jihlavy, které se pro-dírá místy skalami, přivolává četné turisty a výletníky.

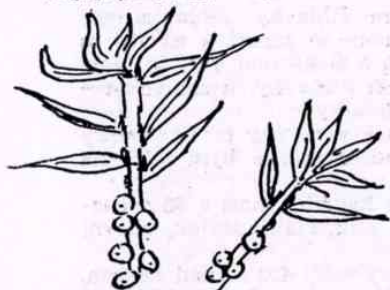
V Kralicích byla tiskárna Českých bratří. Zde byly vytištěny první výtisky bible Kralické a některé knihy J. A. Komenského. Tiskárna byla založena roku 1530.

V Náměšti nad Oslavkou kromě zámku najdeme kamený most s 20 socha-mi zbudovaný roku 1745. Dále zde najdeme státní pilu, státní statek, oděvní továrnu a dvě jirchárny.

Když půjdeme dále po trase přes Vlčí kopec, který měří 402 m nad mořem, dojdeme až do Mohelna. U Mohelna je proslulá hadcová step, zbytek doby po-ledové. Pod stepí řeka Jihlava obtéká 350 metrů dlouhý, ale celkem úzký malebný skalnatý hřeben. Tato přirozená hráz hadcová, dosahuje výšky asi jenom 25 metrů a vybíhá z obrovitého trupu v úzkou šíji, porostlou boro-vicemi. Této šíji se říká „Čertův ocas“. Hadcová step je vzácným nalezištěm rostlin a nerostů. (Jaspis, rohovec, opál, chalcedon, hadec a j.) Rozloha had-cové stepi je asi 15 ha. Blízko Mohelna najdeme papírnu a moderní mecha-nisovaný mlýn.

Když půjdeme dál přes Templštn, Hrubčice, Němčice, dojdeme do Ivan-čic, kde byla dříve nějaký čas tiskárna, najdeme zde továrnu na kamna, zpracovává se zde kůže a v okolí se pěstuje zelenina chřest.

CHRÁNĚNÉ ROSTLINY ČESKOMORAVSKÉ VYSOČINY

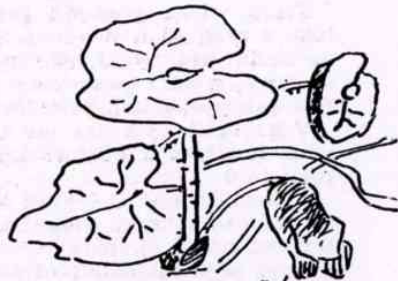
LÝKOVEC

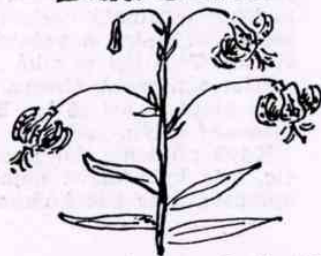
KONIKLEC

DIVIZNA

BRAMBOŘÍK

LILIE ZLATOHLAVA

Od Kralic a Náměště nad Oslavkou se táhne náměšťská obora — široký pruh ohrazeného lesa, přes Vlčí kopec a Zelený kopec až k Rabštýnu. Listnatý les v oboře tvoří mnohaleté duby, méně habry a lípy. Chovají se zde daňci. K náměšťskému zámku patří krásný park. Pod zámkem stojí Žižkův dub starý 600 let, vysoký 15 m, objem kmene má 9,5 m.

U Mohelna se rozprostírá v půlkruhu rozevřeném k jihu středoevropská botanická, zoologická zvláštnost, zbytek doby poledové — hadcová step, která se dělí na několik drobných skalních stepí. Na suchých, skalnatých hadcových úbočích se zachoval zbytek teplomilné a suchomilné květeny. Zde ve zcela zvláštních poměrech půdních i podnebních vytvořila příroda ráz skalní květeny a donutila rostliny k vytváření trpasličích forem. V horní části stepi roste na 300 druhů našich obvyklých rostlin. Niž roste vzácné druhy rostlin: vzácné druhy trav, růží, vzácné játrovky, houby, zakrslé borovice a jiné. Step končí dole u Jihlavy, kde u skaliska „Ovčí skok“ roste vzácná kapradina Podmrška evropská, která je důkazem, že i v třetihorách byly hadcové stráně řeky Jihlavy sídlištěm zvířat a rostlin. Mohelská hadcová step i po stránce zoologické je velmi důležitá. Je tu bohatá zvěřena mravenců, jichž tu bylo zjištěno dosud 100 druhů. Step je úplná rezervace.

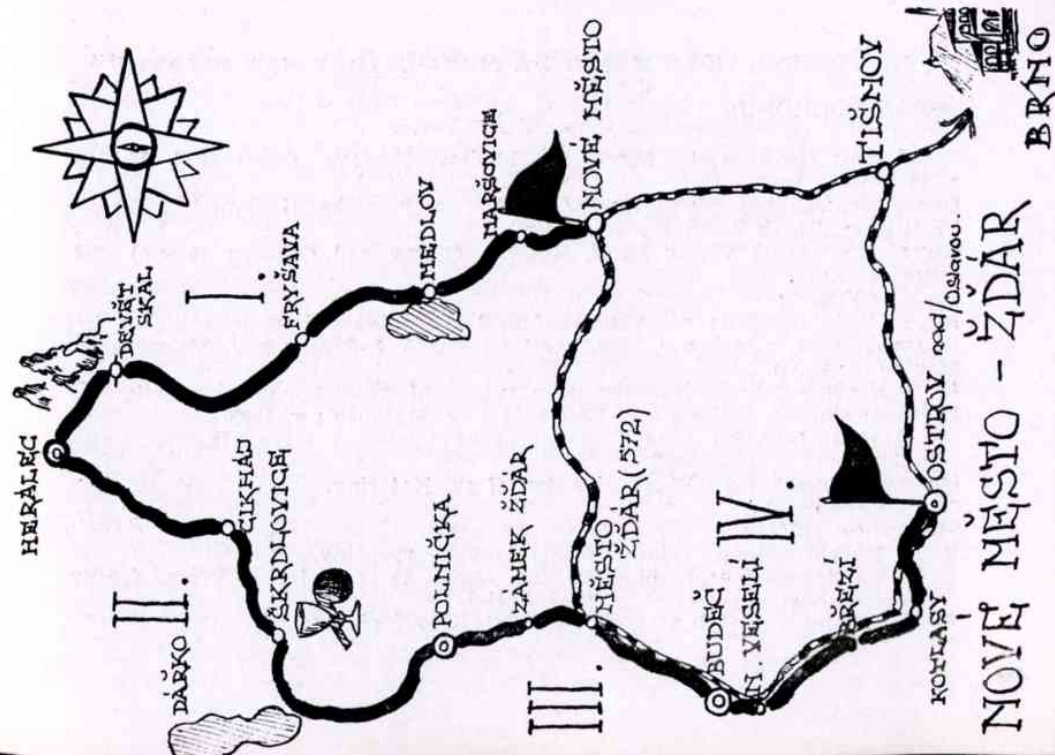
Řeky Oslavka a Jihlava protékají krajem, kde tvoří krásná údolí bohatá na přírodní krásy. V okolí řek roste mnoho druhů květin, z nichž jsou mnohé chráněny, jako brambořík lesní, divizna velkokvětá a jiné. Přímou v řekách žije několik druhů ryb: drze, pstruh obecný, losos, ježdík žlutý a výza. V okolí Jihlavy můžeme vidět zmiji, ještěrku zelenou, poštolku, orla říčního, žluté a bílé konipasy. Pod Templštýnem je snad užovka Aeskulapova, která je přes půl druhého metru dlouhá a nejméně čtyři centimetry v průměru, barvy celkem tmavohnědé do zadu ještě tmavší, bez zvláštních kreseb, s břichem žlutým. Břehy řeky jsou porostlé jehličnatými, listnatými a smíšenými lesy.

Tato trasa je vedena krajem Českých bratří. Odtud z náměšťské, ivančické a posléze kralické tiskárny vyšly nejkrásnější bratrské tisky, které daly českému jazyku pevný základ. Největšími pány v tomto kraji byli Žerotínové, kteří drželi mohutný zámek v Náměšti.

Kralice jsou malá vesnice s neuspořádaným půdorysem. Byla založena za Vratislava II. Uprostřed vesnice stojí kostel sv. Martina — gotika. Na stěnách kostela jsou náhrobky pánů z Kralic a několika Českých bratří. V museu Českých bratří jsou uschovány všechny výtisky knih, které byly vytištěny v tiskárně, která byla přenesena z Ivančic na Kralickou tvrz, jež byla zničena roku 1643 Švédy.

Přes krásnou oboru se dostaneme do Náměště, která leží v údolí Oslavky pod mohutným zámek, bývalým hradem. Nejstarší část je ze 13. a 14. století a hlavní přístavba byla dokončena 1578 Janem starším ze Žerotína. V zámku je obsáhlá knihovna a archiv. Ve městě patří k významným stavbám renesanční radnice s jednoduchým sgraffitem a barokním kostelem z roku 1639. Přes malé vesničky ležící na břehu Oslavky a Jihlavy se dostaneme do Mohelna.

Mohelno je nepravdělně stavěno. Je známo také gotickým kostelem se starými kružbami v oknech, dvěma náhrobky a památnými zvony ze 16. a 17. století. Kostel je obehnan zdí. Fara kostela svými dějinami patří k nejstarším na Moravě. V okolí Mohelna se našly vykopávky hrobů — skrčenců, kteří měli pravou ruku na pravé tváři a všichni se dívali jedním směrem. V okolí byly nalezeny různé nástroje. Byly zde také objeveny dva hroby z doby kultury hallštatské. Pokračujeme podle Jihlavy na hrad Templštýn, hrad řádu templářů. Jihozápadně od Ivančic je malá osada Řeznovice ve které stojí románský kostel z 11. a 12. století. Později přistavěna gotická loď. Ivančice byly královským městem až do roku 1441, kdy se staly součástí krumlovského panství. Stojí zde gotický kostel, radnice, bývalý zámek.

III. POCHOD: NOVÉ MĚSTO NA MOR.—OSTROV NAD OSLAVOU

TRASA POCHODU:

První den: Nové Město, Maršovice, Medlov, Fryšava, Devět skal, Herálec (15 km).

Druhý den: Cikháj, Škrdlovice, Velké Dářko, Polnička (12 km).

Třetí den: Zámek Žďár, Budeč (9 km).

Čtvrtý den: Nové Veselí, Březí, Kotlasy, Ostrov nad Oslavou (9 km). Celkem 46 km.

ZAJÍMAVOSTI:

Nové Město: Továrna na lyže a průmysl potravinářský, gotický kostel, kamenná škola, zámek z r. 1596, rodiště sochařů J. Štursy a V. Makovského.

Maršovice: mlýn.

Medlov: staré doly na železnou rudu, rekreační středisko, velký rybník,

Fryšava: cihelna, sklárna z r. 1560, kostel sv. Matouše z r. 1788.

Devět skal: Nejvyšší hora Českomoravské vysočiny, staré stromy, zbytky pralesa.

Herálec: typická horácká vesnice, kostel sv. Kateřiny.

Cikháj: rybník.

Škrdlovice: sklárna.

Velké Dářko: největší rybník Českomoravské vysočiny.

Žďár: strojírenství, teplomilné rostliny, zámek ze 17. století — krásné fresky, klášterní basilika, pozdně gotický kostel.

Březí: mnoho krásných stromů, zachovalé lidové stavby.

POPIS III. POCHODU

První zastávka našeho pochodu byla v Novém Městě na Mor. Je to nejvýše položené město na trati Brno—Havlíčkův Brod. Toto město má továrnu na výrobu lepených lyží a na zpracování potravin, zvláště mléka.

Okolí Nového Města není ještě půdozněcky podrobně prozkoumáno. Povšechně jsou půdy trojího druhu: půdy luční, půdy typu podzolového a pravé podzoly. Půdy luční jsou na mladých naplaveninách. Jsou to půdy nejmladší v nejbližších okolí řek, zvláště v údolí říček a potoků. Půdy typu podzolového jsou půdy slaběji vyluhované lučními a polními kulturami, kdežto vlastní podzoly jsou půdy výrazně vyluhované pod kulturami lesními. Všechny tyto půdy trpí nedostatkem vápna a jsou i na živiny poměrně chudé.

Maršovice, které byly druhou zastávkou našeho pochodu, nemají sice žádnou továrnu, ale výstavný mlýn. Dále jsme procházeli Medlovem, v jehož okolí byly dříve doly na železnou rudu. Dnes se stalo toto město rekreačním střediskem našich lyžařů.

Ve Fryšavě jsme si všimli cihelny a sklárny, která byla postavena r. 1860. Za Fryšavou nás už z dálky vítal vrchol Devíti skal, který je nejvyšším výškovým bodem Českomoravské vysočiny, v poloze nad 650 m charakterizovaný skupinami velkých skal, vyčnívajících z lesů. Značný dostatek vláhy a šetrné lesní hospodářství uchovalo jednak krásné lesní partie, místy pralesového rázu, jednak přítomnost původních lesů zachovala také charakter ostatních formací. Místa Herálec a Cikháj nejsou hospodářsky nijak významná. Teprve Škrdlovice nás zaujmou svou velkou sklárnou. Dále jsme prošli kolem velkého rybníka Dářko a vesnici Polničkou do Žďáru, který se stane v budoucnu důležitým průmyslovým střediskem. Již dnes jsou vybudovány velké strojírny a slévárny železa. Je zde také průmysl dřevařský,

obuvnický, velká škrobárna s výrobou hroznového cukru, mlýny, pivovar a cementárna.

V posledním úseku našeho pochodu jsme prošli Budečí, Novým Veselím, Březím a Ostrovem nad Oslavou, v kterém naše cesta skončila.

Na tomto pochodu jsme z Brna vyjeli do Nového Města na Moravě, odkud jsme šli přes Maršovice na Medlov. U Medlova je velký rybník, který je obklopen krásnými lesy. Na rybníku je často vidět velké množství ptactva. Z rostlin zde můžeme najít pryskyřník vodní. Když jsme přešli Fryšavu, uviděli jsme v dáli Devět skal. Z devíti skal byl krásný pohled na Česko-moravskou vysočinu. Na Devíti skalách jsou malé zbytky pralesa, ve kterých rostou velké staré buky, duby a smrky, porostlé choroši. Dále jsme prošli Herálcem a Cikhájem, u kterého se rozprostírá rybník s velkým množstvím ptactva, hlavně kachen. V okolních lesích je velké množství borůvčí a jahodí. Blízko Cikhájského rybníka leží největší rybník — Velké Dářko, na kterém jsme objevili vzácnou rostlinu. Je to masožravá rosnatka okrouhlohlístá. Má nenápadné, asi 1 cm široké okrouhlé lístky, které jsou pokryty karmínově červenými chloupky. V létě kvete nenápadným bílým kvítkem. Dále jsme prošli Poličkou až ke Žďáru. Okres žďárský náleží ke květeně předhorní. Význačného rázu mu dodávají některé rostliny horské, které jsou však ojedinělé a v polohách pod 800 m neobvyklé. Měly by se také chránit. Vedle těchto květin horských a rostlin majících své středisko v severní Evropě, jsou tu nápadné některé druhy teplomilné, jako: hladýš pruský, oman vrcholistý, mochna přímá a šedivá, chlumník, vikev kašubská a rozrazil rozprostřelný. Na vápencovém ostrůvku v katastru zámeckožďárském vyvinula se květena dosti zajímavého složení: hořec brvitý a obecný, violka srstnatá, bukvice a oves pýřitý.

Vydáváme se na pochod Nové Město—Ostrov. Vlakem jsme přijeli do Nového města a teď si je pomalu prohlédneme. Mezi nejstarší památky města patří kostel sv. Kunhuty. Je to jednolodní stavba s přistavěnou věží, vysokou asi 50 m. Nejstarší částí je gotický presbytář asi z konce 14. století. Asi v polovině 15. století byla k němu přistavěna loď, která měla trámový strop, uvnitř pomalovaný, zničený požárem r. 1723. Najdeme zde kapličku Bolestné P. M., vystavěnou ze staré sakristie. Mezi další památky patří hřbitovní kostelík. Není nám znám rok jeho postavení. Dlažba kostelíka je cihlová, kazatelna a kůr jsou dřevěné. Stavba je kryta šindelem a kolem obehnaný hřbitov má šindelovou stříšku. Zámek v Novém Městě dal postavit Dubský asi r. 1596. Při stavbě použil i měšťanských domů, jak dosvědčuje staré zdivo. Zámek utrpěl mnoho škod požáry. Nemá význačných památek, sloužil hlavně k příležitostnému pobytu vrchnosti. Z Nového Města jdeme dále. Mineme rybník Medlov a několik méně významných vesnic. Přišli jsme až k Fryšavě. Osada je roztroušená v délce 2 km po obou březích potoka. Hlavní část tvořily selské statky. Některé chaloupky byly roubené, ale nabílené. Jdeme dál přes malé a větší vísky až ke Žďáru.

Nejvýznamnější památkou Žďáru je žďárský klášter. Nejstarší stavbou tohoto kláštera je raně gotická basilika s bohatě profilovaným protálem a bohatou výzdobou lodí. V ukončení bočních lodí byly nedávno objeveny freskové malby čtyř evangelistů z doby vzniku kláštera. Ostatní klášterní stavby byly znovu postaveny po zničení v 18. století. Vyniká z nich velký oválný sál s bohatou výzdobou freskovou. Nedaleko kláštera na Zelené hoře je kaple sv. Jana Nepomuckého, kterou koncem 17. století vybudoval architekt Sontini. Je to zvláštní případ t. zv. barokní gotiky. Je zde též hřbitov s okrajovou zdí ve tvaru lidské lebky. Ze Žďáru přijdeme dále až k Ostrohu, kde náš pochod končí.

Zeměpisná společnost pracuje již tři roky. Všem členům a kandidátům se práce líbí. Poznali jsme již různé kraje a poznáváme stále dál. Proto se nám v ZS líbí, že poznáváme stále něco nového a to, co jsme poznali, k tomu se stále vracíme a nezapomínáme na to. Nyní ve společnosti pracují jenom pionýři. Lektorát byl zrušen. Lektori budou pracovat na jedné brněnské škole jako vedoucí. Výbor pro dopisování, který má stále mnoho práce, navázal styk s cizinou. Tam budeme psát o své práci, o tom co jsme viděli, o krásách naší vlasti.

Zeměpisná společnost byla letos na IV. letní expedici na Slovensku. Na této a na dalších expedicích poznáme celou republiku a uvidíme mnoho pěkného, neznámého a zajímavého. Byl vytvořen IV. oddíl vlastivědný, ve kterém budou pionýři z 5. tříd, aby se připravili na práci v ZS. V Zeměpisné společnosti se stal povinný pro každého člena odznak Mladý turista ČSR.

I. sborník společnosti byl o nás, o Zeměpisné společnosti. II. sborník je o kraji, který máme nejraději a kde začala vlastně pracovat Zeměpisná společnost, o Českomoravské vysočině. Další sborník bude o metodice pochodu, o tom jak se má každý pionýr připravit na pochod, co vlastně všechno se dá na takovém pochodu dělat a jak se objevují všechny ty krásné a neznámé věci.

*Sborník sestavil výbor za spolupráce celého
kolektivu Zeměpisné společnosti.*

